

Szentgotthárd 800 éves

Szentgotthárd hazánk délnyugati részén a három (magyar, jugoszláv, osztrák) határ találkozásánál fekszik. 1183-ban, III. Béla királyunk hívására a Franciaországból idetelepült cisztercita rendi szerzetesek alapították. A helység fejlődésében évszázadokon keresztül meghatározó szerepe volt a rend működésének. Az apátsági birtok nyújtott a környék mezőgazdasági lakosságának szűkös megélhetést, emellett az apátság támogatta a művészeteket és a kultúrát. Az apátságnak azonban hamarosan erős ellenfelei jelentek meg. A XV. századtól egyre-másra bérbe kényszerült adni bizonyos területeket világi földbirtokosoknak, akik hatalmukat később a ciszterek rovására ki akarták terjeszteni. Közülük a legerősebb és leghatalmasabb ellenfél a Szécsi család volt.

Szentgotthárd – fekvéséből adódóan – az átlagosnál jobban ki volt téve az ország birtoklásáért harcoló, egymással szemben álló felek küzdelmeinek. Különös hívtósége volt a XVI–XVII. századi törökellenes, illetve a XVIII. század eleji Habsburg-harcok idején. Szentgotthárd nevét ekkor megtanulta az ország, az 1664. évi csata emléke és tanulsága pedig az utókor emlékezetéből sem hullhat ki. Kevésbé közismert, de tény, hogy 1704-ben és 1705-ben Károlyi Sándor, illetve Bottyán János a település mellett jelentős ütközetben győzött az osztrákok ellen. A helység XVIII. századi élete a hazai társadalmi-gazdasági fejlődés kicsinyített mását mutatja. A második jobbágyság korában a nemesség országszerte nagy erőfeszítést tesz a kizsákmányolás fenntartására, illetve fokozására. Ez történt Szentgotthárdon is. Emellett a korabeli dokumentumok az apátsági uradalom és a mezővárosi jogállású település szakadatlan küzdelméről tudósítanak. Ez a század az apátság történetében is jelentős. 1734-ben az ausztriai heiligenkreuzi apátság szerzi meg a kegyúri jogot. Nagy építkezésekbe kezd, Róber Leó apát ad megbízást az 1740–1746 közt megépült rendház elkészítésére és a magyarországi barokk kiemelkedő teljesítményeként ismert templom (1748–1760) megépítésére.

A XIX. században kétféle törekvés tanúi lehetünk. Egyrészt a polgárosodás kiteljesedését láthatjuk, amelynek bizonyossága, hogy már 1843-ban bejegyzett olvasóegylet működött, 1893-ban megalapították a gimnáziumot, 1896-ban – a megyében Szombathely után elsőként – megtörtént a helység villamosítása, a századforduló tájékan pedig intenzív ipartelepítés folyt. A század második felében erőteljes magyarosítás indult meg Szentgotthárdon.

Szentgotthárdnak számottevő kézművesrétege volt, és a környezetében levő olcsó és jelentős mennyiségű szabad munkaerő is csábított és kedvezően hatott az ipartelepítésre. A századforduló körül sorra szerveződtek a gyárak: a dohánygyár, az óragyár, a selyemgyár, a kaszagyár és több, kisebb üzem. Az első világháborút követő trianoni döntés különösen érzékenyen érintette a települést, mert olyan kőszékek kerültek Ausztriához és Jugoszláviához, amelyekből az itteni gyárak munkáltszámának nagy része került ki, a járási székhely iparosai, kereskedői megrendelők és vásárlók nagy számát veszítették el.

A felszabadulás után nagy lendülettel indult meg a demokratikus rendszer kiépítése. A megvalósult korszakos változás és fejlődés Szentgotthárd történetében sem hasonlítható egyetlen más időszakhoz sem. Pedig a dogmatikus 1950-es évek – a helység határ menti voltából és nem elhanyagolható mértékben német és szlovén nyelvi környezetéből adódóan – az átlagosnál is nagyobb megtorpanást okoztak. Így hát az igazi előrehaladás a IV. ötéves tervtől számítható. Szentgotthárd ma már városias, gazdagodó és országosan is számon tartott település.

A helység 5 társközségével csak mintegy 8500 embernek ad állandó otthont, de vonzáskörzetéhez 25 település mintegy 17 ezer lakója tartozik. Maga a szám sem elhanyagolható, de a vonzáskörzet sajátosságai miatt a helység társadalmi, politikai súlya és feladatai nagyobbak a számokkal kifejezhető átlagosnál. Szentgotthárd az Őrség kapuja, és ez a település vállalkozik arra is, hogy a magyarországi szlovénség

mintegy 5 ezer főt számláló közössége számára megteremtse a magas szintű kereskedelmi, egészségügyi, művelődésügyi alap- és középszintű ellátást. A vonzáskörzet etnikai sokszínűségét gazdagítja a 8-as számú főközlekedési út mentén levő Rábafüzes, Jakabháza, Rönök és Nemesmedves nem elhanyagolható nagyszámú német ajkú lakossága.

Szentgotthárd munkástelepülés. 1900-ban a megye munkáslétszámának 39,5%-a településünkön dolgozott. Az utóbbi évtizedek kiegyensúlyozottabb ipartelepítése és a növekvő szintű infrastrukturális igény módosította ugyan ezt az arányt, de a helység aktív keresőinek (5500 fő) 65%-a ma is az iparban és az építőiparban dolgozik. Legismertebb üzemei a selyemgyár (1750 dolgozó), a nagy múltú kaszagyár (800 fő), amely ma a RÁBA Vagon- és Gépgyár egyik gyáregysége, a bútorgyár, a téglagyár és a divatárüzem. Vállalatai évente kb. 1,7 milliárd forint termelési értéket állítanak elő, eredményesen törekednek a korszerű követelmények teljesítésére.

Szentgotthárd jó színvonalú intézményhálózattal rendelkezik. Gyermekintézményeiben (80 személyes bölcsőde, egy 200 személyes tanácsi és egy 100 fős selyemgyári óvodában) minden, arra igényt tartó szülő gyermekét szívesen látják. Általános iskoláin kívül jó hírneve van a gimnáziumnak, néhány szakmában szakmunkásképzés is folyik. 1981-től önálló zeneiskolát szerveztek, amelyben 170 gyermeket nevelnek és tanítanak.

Az egészségügyi ellátást a négy orvosi körzet, a főállású üzemorvos és a kialakított gyermek- és anyavédelmi szolgálat végzi. Az ország második legnagyobb rehabilitációs kórháza működik itt, amelyben többnyire a szív- és érrendszeri, valamint a mozgásszervi betegségek utókezelése folyik. 64 személyes öregek napközi otthona áll az idősek szolgálatában és a fővárosi tanács tulajdonában egy 530 ágyas szociális otthon is van.

A kereskedelmi szolgáltatás kiterjedt. A település turistaszállóval rendelkezik, a minőségi szállásigények kielégítésére egyelőre nincs módja. Pedig az elmúlt időszakban megnőtt az idegenforgalma. A Szentgotthárdhoz tartozó Rábafüzes határátkelőhelyen 1982-ben csaknem 400 ezer személy lépett át, közülük nem kevesen útbá ejtették a nagyközségeit.

Az 1969-ig járási székhelyként számon tartott, ma úgynevezett „középfokú társközpont szerepkörrel” rendelkező Szentgotthárd dinamikus fejlődésében a lakosság tevékeny közreműködése is meghatározó volt. Egymás után két évben az egy főre jutó társadalmi munkában kiugró eredményeket értek el, az 1982-ben elvégzett munka értéke kilencmillió forint volt. A 800 éves évfordulóra a település lakói lelkesedéssel készültek, és abban reménykednek, hogy a jubileum tájkán a helység elnyerheti a városi státust.

Szabó László

A dolhai csata emléke

1703. június 7.: a Rákóczi szabadságharc kezdetét jelentő dolhai csata, 1903. június 8. pedig a dolhai kuruc emlékmű felavatásának napja volt. A 280 évvel ezelőtti harc mozzanatai közismertek, de a kuruc hősök emlékét ma is hirdető oszlop felállításának és felavatásának története ugyancsak méltó arra, hogy az ünnepi eseményt felelevenítsük.

A máramaroszigeti tanítói kar 1903. február 4-én átiratot intézett a jogakadémia tanári karához és felhívta az ifjúságot, hogy „1903 június 7-én, mint a Rákóczi-kor küszöbén, mely egyszersmind megyénk történetének is egyik legfontosabb mozzanata” – Rákóczi-emlékünnepeket rendezzen. Különös figyelmet érdemel a tanítók elvi állásfoglalása, miszerint: „Nincs itt szó protestáns és katolikus ünnepéről. Hiszen a mai kor ferde felfogása s az alattomos utakon járkáló túlságos loyalitás talán ezt is fel fogja találni. Itt tisztán a szent küzdelem emlékéről lehet szó.”

Mennyire igaz volt a feltevés, milyen előrelátó volt a tanítói kar, azt hónapokkal később igazolta az avatóünnep. A monarchia közigazgatása különös egyházi jelleget kívánt adni az emlékezésnek, hogy ezáltal terelje el a nép figyelmét a szabadság forradalmi eszméjéről. Vitathatatlan, hogy a Rákóczi elé ment küldöttség tagjai között volt *Papp Mihály* dolhai görögkatolikus lelkész, s hogy az alsópapság a kuruc eszmék mellé állt, azonban a *Máramarosi Lapok* (jún. 14.) cikkírójának kell igazat adnunk, aki kifejtette: „Ha első volt Máramaros népe a most kétszáz esztendővel ezelőtti történet események megértésében és vércsejtelésében, úgy illik, hogy első legyen a kegyelet kinyilatkoztatásában is”.

Igazán a nép és az ifjúság ünnepelt, akik tanítóikkal már a hivatalos ünnepi gyűlés előtt, külön is megemlékeztek az évfordulóról.

A máramaroszigeti Vigadóban – amely ma néprajzi múzeum – megtartott márciusi kuruc-estély vezette be a dolhai csata 200. évfordulójának előkészítését. Ekkor Uray Imre képviselő bemutatta a három „kurucivadékot”, úgymint: *id. Esze Gábort, ifj. Esze Gábort és Belényessy Ferencet*, akik kibontották zászlójukat, melynek felirata büszkén hirdette: *Tarpa kuruc volt, az is lesz.*